

Inventaris van het
**Archief der
Nederlands Hervormde Gemeente
Wageningen**
Kerkeraad en Diaconie
1635 - 1939

door H.L. Driessen

heruitgave, met aanvullingen en correcties

Gemeentearchief Wageningen

2020

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	5
INVENTARIS	7
A. ARCHIEF VAN DE KERKERAAD	7
I Notulen	7
II Correspondentie	7
III Reglementen.....	8
IV Doop-, trouw- en Begraafboeken e.v.....	8
V Predikanten	8
VI De verhouding tot Synode en Classis	9
VII Kerkelijke instellingen	9
a. Diaconieschool	9
b. Diaconie-, naai- en breischool	10
c. Weverij	10
VIII Archiefinventarissen.....	10
B. ARCHIEF VAN DE DIACONIE	11
I Notulen	11
II Correspondentie	11
III Rekeningen.....	11
IV Bezittingen	12
V Bedelingen.....	13
VI Oude Mannen- en Vrouwenhuis	13
VII Archiefinventarissen.....	13
NAAMLIJST VAN PREDIKANTEN	14

INLEIDING

De Gereformeerde Gemeente te Wageningen (de latere Nederlands Hervormde Gemeente) kan geacht worden haar bestaan te hebben aangevangen in 1578. Op 14 september van dat jaar trad Wilhelm van Varick (ook wel à Varick en Varicius genoemd), daartoe geroepen door de stadhouder van Gelderland Jan van Nassau, als eerste predikant in dienst van de Wageningse gemeente. Zijn optreden werd gekenmerkt door vele moeilijkheden met de magistraat en de laatste pastoor van de oude kerk, Jacob van Westendorp. In 1579 werd door de Gelderse Synode de Arnhemse predikant Fontanus aan Van Varick toegevoegd om de Wageningse gemeente te organiseren. Dit had de gewenste uitwerking. In 1580 was er een kerkeraad en kan men het er voor houden dat de gemeente geconsolideerd was.¹

Het archief van de kerkeraad en van de diaconie vindt men beschreven in de hierna volgende inventaris. Het is in 1940, enige dagen vóór de inval van de Duitsers, naar het Rijksarchief (later: Gelders Archief) te Arnhem overgebracht om te worden geordend en beschreven. Het bevond zich toenmaals in de bij de inval geheel uitgebrande toren en is dus op het nippertje aan vernietiging ontkomen. De inventarisatie was vrijwel voltooid toen door de oorlogshandelingen in september 1944 het Rijksarchiefdepot werd gedesorganiseerd, waardoor ook dit archief opnieuw in verwarring geraakte en de ordening opnieuw ter hand genomen moest worden. Verlozen zijn in die tijd niet geleden, met uitzondering van een lidmatenregister over 1847-1867, dat met de toestemming van de kerkeraad aan de ouderling H. Lentelink was uitgeleend en dat in deze fase van de oorlog in Wageningen verloren is gegaan.

Het archief van de Kerkvoogdij was reeds in 1928 geordend en beschreven door de zorgen van wijlen de heer Alb. Oltmans in zijn in druk verschenen inventaris; 'Het archief van de kerkvoogdij der Nederlands Hervormde Gemeente te Wageningen', 1928. Dit archief was door mij reeds vóór de inval naar veiliger plaatsen overgebracht, maar was later verplaatst naar de kluis van de Hervormde Gemeente, waarin het de gebeurtenissen van september 1944 en de daarop volgende evacuatie van de stad goed heeft doorstaan, met uitzondering van een doos charters die bij een door mij ingestelde controle verdwenen bleek te zijn en ondanks alle gedane moeite niet is teruggevonden. Het is te betreuren dat de heer Oltmans in 1928 de archieven van kerkeraad en diaconie niet in zijn beschrijving heeft betrokken. Deze archieven behoren toch eigenlijk als archief van de Hervormde Gemeente bijeen.

Arnhem, november 1948
H.L. Driessen

In 2008 zijn enkele stukken aan deze inventaris toegevoegd, onder de inv. nrs. 103-105. Zij betreffen het Oude mannen- en vrouwenhuis, later Rusthuis, van de diaconie. In de jaren daarna is af en toe waar nodig een correctie of nadere beschrijving aangebracht.

¹ Over de verdere geschiedenis zie: H.L. Driessen, *Uit de kerkelijke geschiedenis van Wageningen*, in: Bijdragen en Mededeelingen der Vereniging 'Gelre', deel XL blz. 45 en verder. In dezelfde serie, deel XLI, blz. 365 en verder, vindt men: Grafzerken en memoriestenen in de Grote of St. Janskerk te Wageningen, beschreven door R.T. Musschart, waarop nog een aanvulling in deel XLIV, blz. 209 en verder.

INVENTARIS**A. Archief van de Kerkeraad****I Notulen**

- 1-8. Acta of handelingen van de kerkeraad, 1655-1919.
8 delen
1. 1655-1706
N.B. bevat bovendien lidmatenlijsten van 1663-1687; ook tussen de acta staan hier en daar lidmaten ingeschreven.
 2. 1707-1771
N.B. Bevat bovendien naamlijst van predikanten, 1586-1770 (blz. 1), lidmatenlijst van 1707 (blz. 3-18), ingekomen lidmaten, 1739-1771 (blz. 552), lidmaten op belijdenis, 1742-1771 (blz 582). Verder staan ook lidmaten ingeschreven tussen de acta.
 3. 1772-1811
N.B. Voorin, naamlijst van predikanten, 1586-1837, en naamlijst van de leden van de kerkeraad.
 4. 1811-1833
 5. 1833-1871
 6. 1871-1882
 7. 1882-1897
 8. 1898-1919
9. Notulen van de vergaderingen van de bijzondere kerkeraad, 1889-1901.
1 deel
10. Notulen van de vergaderingen van het kiescollege, 1868-1871.
1 deel

II Correspondentie

- 11-14. Ingekomen stukken en minuten van uitgegane stukken van de kerkeraad, 1809-1939, met hiaten.
4 pakken
N.B. Incomplete. Hierin bevinden zich ook stukken, ingekomen bij de Brede Kerkeraad. Het gedeelte 1868-1891 is voorzien van een nummering.
11. 1809,1816-1867
 12. 1868-1891
 13. 1891-1918
 14. 1919-1933, 1939
15. Register van uitgegane brieven, 1878-1890.
1 deel
16. Lijst van politieke besluiten van Gedeputeerde Staten van Gelderland, de stedelijke regering en het klassicaal bestuur, na het vertrek van Ds. Munting bij de kerkeraad ontvangen, 1816-1843, opgemaakt 19e eeuw.
1 katern
N.B. De lijst bevat de nrs. 1-50.

III Reglementen

- 17-18. Reglementen van de Nederlands Hervormde Kerk, 1816-1874.
2 pakken
N.B. Incompleet. Een aantal nrs. zijn later aan de diaconie overgegeven.
17. 1816-1851, nrs. 1-173 (A)
18. 1852-1874, nrs. 174-308 (B)
19. Lijst van Koninklijke- en Synodale reglementen, wetten en besluiten, voorkomende in de portefeuilles A en B. nrs. 1-308 (19e eeuw)
1 katern
20. Reglementen, ongenummerd, 1829-1878 en z.j.
1 omslag

IV Doop-, trouw- en Begraafboeken e.v.²

21. Doopboek, 1863-1906.
1 deel
- 21a. Lidmatenboek, 1847-1867.
1 deel
22. Lidmatenboek, 1868-1891.
1 deel
23. Lijsten van stemgerechtigde lidmaten, 1868-1931, en z.j.
1 bundel
24. Ingekomen akten van indemniteit, 1733-1805.
1 lias
N.B. Bijgevoegd is een lijst van deze akten en enige bijbehorende stukken. Overgebracht uit het gemeentelijke archief.
25. Stukken betreffende het sluiten van huwelijken, 1740-1766.
1 omslag
26. Stukken betreffende door de bijzondere kerkeraad behandelde tuchtzaken, 1891-1897.
1 omslag

V Predikanten

27. Naamlijst van de Wageningse predikanten, opgemaakt 19e eeuw.
1 stuk
N.B. Waarschijnlijk heeft deze lijst ten grondslag gediend voor het naam bord dat in de kerk hing. Zie ook inv.nrs. 2 en 3.
28. Stukken betreffende het beroepen van predikanten, 1675-1788.
1 pak
N.B. Zie verder in de correspondentie, nrs. 11-14. Nr. 28 is overbracht uit het gemeentearchief.

² Zie voor oudere DTB-registers de aparte inventaris.

29. Stukken betreffende de subsidie van f 200,- per jaar van het tractement van de derde predikant door de Heer van Rosendaal, 1724-1734.
1 omslag
30. Register van de predikbeurten bij de gemeente te Wageningen, 1872-1900.
1 deel

VI De verhouding tot Synode en Classis

31. Memoriën betreffende de vergoeding van reiskosten van de Wageningse predikanten naar de synodale en klassicale vergaderingen, (18e eeuw).
1 omslag
32. Uitschrijvingsbrief voor de vergadering van de provinciale synode te Harderwijk op 14 augustus 1753, 1753.
1 stuk

VII Kerkelijke instellingen

a. Diaconieschool

33. Handelingen van de kerkeraad inzake de diaconieschool, 1790-1864.
1 deel
*N.B. Voorin: aantekening over de oprichting van de diaconie-kinderschool, gevolgd door een serie bepalingen welke ingevolge het in 1782 door de kerkeraad ontworpen reglement bij het bestuur van de school in acht genomen moeten worden.. Achterin: naamlijst der leerlingen, 1800-1836 (vervolgd in inv.nr. 34).
Opmerking: Reeds in 1776 heeft de kerkeraad stappen gedaan tot verbetering van het onderwijs aan de behoeftige jeugd. In de kerkeradsvergadering van 16 december 1776 diende de commissie ad hoc een reglement in van 33 artikelen, dat in extenso in de notulen is opgenomen en door de magistraat bij resolutie van 27 december werd goedgekeurd. Het voorzag in de stichting, naast de bestaande grote school van Mr. Lutterveld, van 2 kleine schooltjes in de Boven- en Benedenbuurt voor kinderen van 4-7 jaar. De oudere kinderen zouden de school van Mr. Lutterveld bezoeken. In 1782 is men overgegaan tot het oprichten van een afzonderlijke diaconieschool. Het concept-reglement werd door de kerkeraad bij de magistraat ingediend en door dit college bij resolutie van 26 juni 1782 met enige geringe wijzigingen goedgekeurd. Het is in de acta van 15 juli 1782 in zijn geheel opgenomen en bestaat uit 32 artikelen. De in 1776 opgerichte kleine schooltjes werden opgeheven en Mr. Lutterveld op zijn verzoek ontslagen van het onderwijs aan de diaconiekinderen. De school werd bij besluit van de kerkeraad van 22 augustus 1864 opgeheven. De leerlingen werden geplaatst op de openbare armenschool. In haar plaats werd opgericht een diaconie-, naai- en breischool.*
34. Naamlijst der leerlingen van de diaconieschool, 1831-1863.
1 deel
N.B. Zie hiervoor in inv.nr. 33.
- 35-37. Rekeningen wegens de diaconieschool, 1778-1891.
3 pakken
N.B. De rekeningen zijn gedaan door een met de administratie belaste diaken en afgehoord door de kerkeraad en de Brede Kerkeraad.

- 35. 1778-1833
- 36. 1834-1854
- 37. 1855-1891

- 38. Stukken betreffende legateringen ten behoeve van de diaconieschool, 1813-1834.
1 omslag
- 39. Stukken betreffende de bouw van de nieuwe school in 1836, 1834-1838.
1 omslag

b. Diaconie-, naai- en breischool

N.B. Opgericht bij besluit van de kerkeraad van 22 augustus 1864 in plaats van de opgeheven diaconieschool. Het bestuur werd opgedragen aan een commissie uit de kerkeraad, bestaande uit een predikant, een ouderling en een diaken.

- 40. Notulen van de vergaderingen van de bestuurders der diaconie-, naai- en breischool, 1866-1878.
1 deel
N.B. Voorin concept-reglement van 1866.

c. Weverij

- 41. Stukken betreffende de oprichting door de kerkeraad van een weverij, waarin behoeftigen te werk kunnen worden gesteld, 1834-1835.
1 omslag

VIII Archiefinventarissen

- 42. 'Index van de archieven van de kerkeraad der Hervormde Gemeente te Wageningen, geformeerd volgens synodaal besluit d.d. 15 juli 1842' op 20 maart 1843.
1 deel
- 43. Inventarissen van het archief van de kerkeraad e.v., 1823-1895.
1 omslag

B. Archief van de Diaconie

I Notulen

- 44-48. Notulen van de vergaderingen van diakenen der Ned. Hervormde Gemeente te Wageningen, 1831-1907.
5 delen
44. 1831-1841
45. 1841-1849
46. 1849-1867
47. 1867-1878
48. 1878-1907

II Correspondentie

- 49-50. Brievenboek, met minuten van verzonden brieven, 1854-1892.
2 delen
49. 1854-1880.
N.B. Bevat een index
50. 1880-1892

III Rekeningen

- 51-71. Rekeningen wegens de diaconie, 1635-1911.
17 banden en 4 pakken
N.B. Gedaan door de administrerende diaken. De jaren 1850, 1867 en 1885 ontbreken.
51. 1635-1647
52. 1648-1670
53. 1663-1686
54. 1687-1706
55. 1707-1718
56. 1719-1728
57. 1728-1739
58. 1740-1749
59. 1750-1759
60. 1761-1769
61. 1770-1779
62. 1780-1789
63. 1790-1799
64. 1800-1809
65. 1811-1819
66. 1820-1829
67. 1830-1839
68. 1839-1855 1 pak
69. 1856-1877 1 pak
70. 1878-1896 1 pak
71. 1897-1911 1 pak
72. Rekeningen alsvoren, 1842-1911.
1 pak
N.B. Rendantsexemplaar. Incompleet.

- 73-82. 'Kercklycken ontfanck der aelmoessen' of ontvangstboek wegens de collecten in de kerk voor de diaconie, 1671-1925.
 10 delen
 73. 1671-1695 I
 74. 1696-1714 II
 75. 1715-1733 III
 76. 1734-1765 IV
 77. 1766-1790 V
 78. 1791-1825 VI
 79. 1826-1853 VII
 80. 1854-1869 VIII
 81. 1854-1880
 82. 1881-1925

IV Bezittingen

- 83-84. Staat en inventaris van de bezittingen van de diaconie en diaconieschool, opgemaakt in 1834 (in duplo).
 2 delen
- 85-86. Staat en inventaris alsvoren, opgemaakt in december 1863, herzien 1 april 1866, maart 1869, 1 december 1874 en 18 april 1877 (in duplo)
 2 delen
87. Inventaris der onroerende goederen, erfpachten, effecten, uitstaande kapitalen en onlosbare renten, de diaconie toebehorende, opgemaakt 1863, herzien in 1866 en 1867.
 1 deel
88. Stukken betreffende de vaste goederen der diaconie, 1726-1892 en z.j.
 1 omslag
89. Restant-cedullen van huishuren e.v. van de diaconie, 1720-1759.
 1 omslag
90. Conditioes en voorwaarden van verpachtingen door de diaconie, 1739-1812.
 1 omslag
91. Memorie voor de administrerende diaken A.W. Rutgers over de verpachte landerijen, 1811.
 1 stuk
92. Obligaties, schuldbrieven e.d. van de diaconie, 1631-1833.
 1 omslag
93. Memoriën e.d. betreffende de obligaties van de diaconie, 1721-1730 en z.j.
N.B. Overgebracht uit het gemeentearchief.
 1 omslag
94. Stukken betreffende de schenking door Davidt Houtman van een door hem getrokken prijs van f 8.000,- aan de diaconie en het later door hem gedane verzoek om hem daaruit gedurende zijn leven zekere jaarrente te geven, 1724-1728.
 1 omslag

95. Legaten ten behoeve van de diaconie, 1727-1886.
1 omslag
96. Stukken betreffende de geldlening van f 7.000,- door de diaconie aan de stad, 1727-1728.
1 omslag

V Bedelingen

97. Contracten over het onderhoud van Aalt Symonsz., 1684-1689.
1 omslag
98. Register van de namen der hoofden van gezinnen en de inwonende kinderen met aantekening van de gedane bedelingen (19e eeuw).
1 deel

VI Oude Mannen- en Vrouwenhuis, later Rusthuis

N.B. Tot de oprichting van dit huis werd besloten in de vergadering van de kerkeraad van 10 augustus 1888. Het beheer werd gevoerd door een administrerend diaken.

99. Stukken betreffende het Oude Mannen- en Vrouwenhuis, 1888-1893.
1 omslag
100. Rekeningen van ontvangst en uitgaaf van den administrerende diaken wegens dit huis, 1889-1911.
1 pak
101. Rekeningen alsvoren, 1892-1898.
1 pak
N.B. Rendantsexemplaar.
103. Reglementen voor het Oude Mannen- en Vrouwenhuis, 1889.
1 stuk
104. Stukken betreffende verbouwingen van het huis, 1930, 1934.
1 omslag
105. Concept overeenkomst tussen Pieter van der Bijl, bewoner van het rusthuis, en de diaconie, betreffende een telefoonaansluiting, 1943.
1 stuk [2 exemplaren]

VII Archiefinventarissen

102. Inventaris der papieren in de diaconiekist (18e eeuw)
1 stuk

**NAAMLIJST VAN PREDIKANTEN
van de Nederlands Hervormde Gemeente te Wageningen 1578-1948**

N.B. In 1627 werd een tweede predikant aangesteld, in 1724 een derde.

Wilhelm van Varick (Varicius), 1578-1587
Andreas Oosterbekius, ber. uit Friesland 1587, vertrokken 1591
Simon Joannes Phileus, ber. 1591, naar Groningen 1594
Johannes Stoterus/Plettenberg (Johann Stöter), ber. uit Duitsland 1595, overl.
 1620
Wolbrandus Stoterus, 1617 assistent van zijn vader, predikant 1620, overl. 1625
Wimmarus Weselius, ber. van Wilp 1626, overl. 1672
Johannes Acronius, ber. van Velp 1627, overl. 1647
Georgius Klenk, ber. 1648, overl. 1651
Daniel Ortwijs, ber. 1651, overl. 1676
Rijkswijn Gaijmans, ber. van Herveld 1675, deportatus 1678
Hermannus Johannes Vrijthoff, ber. 1677, naar Valkenburg 1684
Johannes Tielens, ber. van Herveld 1678, overl. 1719
Thomas de Wreedt, ber. van Valkenburg 1684, overl. 1691
Johannes van der Hagen Pzn., ber. van Bathmen 1692, naar Edam 1693
Martinus Moller, ber. van Zalk 1693, overl. 1735
Herrnicus Ravesteijn, ber. van Bennebroek 1719, naar Zwolle 1724
Franciscus Drijfhout, propt. ber. 1724, naar Deventer 1730
Daniel Gerdes, kand. ber. 1724, naar Duisburg als Prof. Theol. 172?
Johannes Arnoldus van Beem, ber. van Wadenoyen 1726, naar Kampen 1733
Petrus de Haaze, ber. van Ooy en Persingen 1730, overl. 1733
Johannes Philippus Scheidius, ber. van Otterlo 1733, overl. 1766
Matthias Daniel Römer, ber. van Elst 1734, naar Amersfoort 1735
Theodorus Petrus Elsnerus, ber. van St. Andries 1735, overl. 1746
Henricus Engelberts, ber. van Otterlo 1747, overl. 1767
Theodorus Adrianus Clarisse, ber. van Amerongen 1767, naar Schiedam 1769
Henricus Grijp, ber. van Tienhoven 1767, overl. 1783
Andreas Jacobus Callenfels, ber. van Pijnacker 1769, naar Gorinchem 1772
Jan Louis Verster, ber. van Zuilen 1772, naar Dordrecht 1773
Henricus Koot, ber. van Hoornaar 1773, naar Amersfoort 1780
Johannes van Voorst, ber. van Hall 1780, naar Zierikzee 1781
Arent van IJssendijk, ber. van Woudenberg 1781, naar Deventer 1788
Didericus ten Dall, ber. van IJsselmonde 1784, naar Amsterdam 1788, ontslagen
 1796, weer te Wageningen 1797, naar Amsterdam 1804
Samuel van Emdre, ber. van Hoornaar 1788, em. en overl. 1816
Willem Molenaar, ber. van Hellevoetsluis 1788, naar Maassluis 1797
Daniel Constant van Leeuwen van Duyvenbode, ber. van Kralingen 1804, naar
 Schoonhoven 1806
Dirk van der Leeuw, ber. van Zoetermeer en Zegwaard 1806, naar Vlaardingingen
 1809
Johannes Wilhelmus Irhoven Leeman, ber. van Bergen op Zoom 1809, em. 1811
Wilhelmus Nicolaas Munting, ber. van Bodegraven 1812, naar Hoorn 1819
Otto Jacobus van Griethuysen, ber. van Voorburg 1816, em. 1844
Johannes Wilhelmus van Dolder, ber. van Nederlangbroek 1819, overl. 1832
Hoyte van der Leeuw, ber. van Hoevelaken 1833, naar Delft 1836
Johannes Pieter van Harencarspel, ber. van Voorschoten 1837, naar Leeuwarden
 1843
J. Lagerweij, ber. van Hoevelaken 1844, em. 1869, overl. 1872
D.G. Escher, ber. van Abbekerk 1844, overl. 1876
A.P. van Gruting, ber. van Leusden 1863, naar Almelo 1870
J.B. van Toorenenbergen, ber. van Hazerswoude 1871, naar Nieuwe Tonge 1877
J. Kooy, ber. van Zelhem 1872, overl. 1877
Ph. Peter (zie hierna), ber. van Valkenburg (Zuid-Holland) 1877, naar Ginneken 1880

E.C. van Baerle, ber. van Maassluis 1878, naar Warmond 1890, overl. 1903
K.E. van Griethuysen, ber. van Haarlemmermeer 1879, naar Sneek 1882
J.W.F. Roth Sr., ber. van Berkel 1884, naar Ottoland 1889
J. Hoogenraad, ber. van Polsbroek 1888, naar Leiden 1898
Ph. Peter (zie hierboven), ber. van Waddinxveen 1890, overl. 1907
B. ten Cate Bzn., ber. van Lopikkerkapel 1896, em. 1921, naar Maarsen
Dr. J. Weener, ber. van Ter Aa, 1901, naar Haarlem 1904, overl. 1942
Dr. J. Ch. Kromsig, ber. van Gelselaar 1905, naar Oostwolde (Oldambt) 1908
G. Verdoes Kleyn Jr., ber. van Acquoy 1908, naar Dordrecht 1920
J. Jellema, ber. van Losdorp 1909, naar St. Pancras 1925
H. van Dijken Gz., ber. van 's-Graveland 1922, naar Leidschendam 1927
J.H. van der Wal, ber. van Papendrecht 1925
E. van Meer, ber. van Markeloo 1925, naar Utrecht 1930
J. Kijne, ber. van Woubrugge 1928, naar Rhenen 1931, overl. 1938
J.L.G. Gregory, ber. van Gorssel 1931, naar Amsterdam 1936
A.D. Meeter, ber. van Leiden 1932, naar Watergraafsmeer 1934
H.S. van Rijs, ber. van Vianen 1935, overl. 1937
G.C.H. Bos, ber. van Beekbergen 1937, naar Groningen 1943
H.G. Groenewoud, ber. van Vollenhove 1939
R.C.G. Troelstra, ber. van Halle (bij Zelhem) 1943